

HETILAP.

Gazdászati, müipari és kereskedelmi folyóirat.

Megjelenik hetenkint egyszer
Szombaton másfél iven.

Ára három óra helyt 2 f. —
Postáni szétküldéssel 2 f. 20.

Jelentések ára soronkint 3 p. kr.

 Teljes számu példányokkal még szolgálhatunk.

Tartalom: Állítsunk ipartanodákat. — A vasútról. — Erdély szoros útai. — A kereskedés története. — Kolozsvár. — Hírfüzér. — Elegytár.

Állítsunk ipar-tanodákat.

(Folytatás)

III.

Igazza van Mostesquieunek, mikép eddigi tanrendszerünk mellett, három különböző nevelést kaptunk, míg felnövének: egyet szüleinktől, mely majomként czirókált; mást az iskolától, hol ha jó eszünk nem volt, zerusoknak tekinteték; harmadikat az élettől, hol csak önkárukon tanulhatánk.

Az újabb idő nevelés apostolai öszhangzást kívánnak hozni a három közé. Átláták, hogy nevelő intézeteinket a szülői ház s az élet igényeivel szorosabb kapcsolatba kell valahára hozni; s a hosszas vitának a lett következése, hogy ma már három pártnézet uralkodik a nevelési ügy körül.

Egyik pártnézet a humanistáké, kik a classikai irodalmat s philosophiát nézik az emberi haladás sarkkövének.

Más a realistáké, kik a classikai irodalmat a történet mezejére akarják leszorítani; s helyébe újabb nyelveket, mathesist s természettudományokat ajánl.

A harmadik pártnézet a legeszélyesebb, ez középútat követ; ezen pártnézet a classikai tudományokat a gymnasiumoknak hagyja; de a müipar emberei számára ipartanodák felállítását szorgalmazza.

Mi is ezen harmadik pártnézet emberei meggyőződését osztjuk. Hogy miért osztjuk, okokkal kívánjuk meggyőzni olvasóinkat. Kiterjeszkedünk azon tételünk bebizonyítására, miszerint az iparos s tudományos embernek más nevelés más oktatás kell; vagyis más ismertetikör, más kedélyirány, más testbeli fejlődés. Vegyük rendre.

IV.

Lássuk először is mit mivelnek tudományos tanodáink a fővel.

Ezen tanodáknak tudományos fők előállítására lévén céljuk, egy sajátságos nézetet hoztak le magokkal; helyest vagy helytelent, célunkra nem tartozik.

Ezen tanodák szerkezetöknél fogva, ha a gyermek oda belépett: minden kertész fiában Linnét, minden szijgyártóéban Kantot, minden mester fiában Herdert, minden sebészében egy Hufelandot, s minden székely fiában egy derék papot, püspököt látnak, s kell hogy lássanak. Mert csak azon tanoda felel meg eredeti céljának, mely bölcsészeket, természettudósokat, orvosokat, szóval minden szak embereit előkészíti.

De nem készíthet ám elő sem gazdákat, sem müiparosokat, sem kereskedőket: ez oly tény, melynek így létét sajnosan éreztük s érezzük mai napiglan.

Tudományos tanodáinkban még azon baj is nagyon, hogy ott minden tudományt, már a legalsó osztálynál oly rendszerrel kell előadni, mint ha az alapkőfala lenne egy leendő nagy muzeumnak. Ugy nézik a főt, mint egy méhkasat, melyet először tetőtől talpig léppel, mind egyforma léppel kellene betölteni, s a mézkeresést nagykorra bizzák. Az iskolát országútnak nézik, melyen mindennek lépést tartva kell a többivel haladnia; mert ha félúton megállt, az elveszett a tudomálynak, el az életnek.

Az ipartanodákkal egészen más fogalom nagyon öszszekötve. Ott nem akarják a tudományokat bevégeztetni; csak annyit tanítanak a tudományokból, mennyi a müiparhoz szükséges. Ott nem a tudomány betanítása, ott a főnek életre képzése a cél; vagy is a lélekbe nem egy muzeum alapját, hanem csak egy mühelyét, gyáret, kereskedését vetik meg; a főt nem kívánják a rendszerek lépével megtönni; hanem a kis lépést, mit alkotnak, mézzel azonnal be is töltik. S or-

szágút helyett mellékösvényre hozzák tanítványaikat, de oly mellékösvényre, mely ismét az országútba vezet.

A tanítandó tudományokból kapják azt, mi őket valósággal érdekli vagy érdekelni fogja; a többi mintegy háttérben elmarad. Mig ellenben a tudományos tanodák oda akarják emelni az eszet, hogy a mellékes ismeretek elébe vetett kótáin is prima vista otthon legyenek, mig az ipartanodák elégségesnek tartják, hogy a kótát ismerjék.

Egészen más rend- más módszert igényel az ipartanoda. A betű megöl, a lélek megelevenít: ez örök igazság sehol sem érthetőbb, mintha a tudományok rendszeres tanításáról vagy a szó. Népszerű gyakorlati előadás, ez kívánatik a műiparos részére: ezért kell külön tanoda. Nem tudományos rendszer; elvek, s egyes hasznosabb ágak kiemelése kell itt a gyermeknek. Még a más tanodákban is üdvösebb lenne a helyett, hogy a csaták hosszu sorát adják, azt tanítani, miért folyt anynyi vér.

Non scholae sed vitae discere, azaz: nem az iskolának hanem az életnek tanulni, ez aranyelv alkalmazása sehol sem kívánatik meg inkább, mint a műiparos iskolai életénél. Azonban a tudományos tanodáknak már szerkezetök olyan, hogy az életet magába nem ölelheti. Definióik pótolják a tárgynézletet. Eddig legtöbb tanodáink eltaníták a physikát, el a chemiát, a nélkül hogy experimentáltattak volna. Az idegen égalyi növények, állatokra több figyelem fordított, mint a hazaiakra. Az iskola virágházhoz kezdett vala már hasonlítani; hol az élet növényeiről szó sem volt; vagy hasonlítani kezdett sok helyt azon úzás tanítási módhoz, mely szárazon, vagy lovaglás tanításhoz, mely falovan tanít; s mikor a nevéndék vízbe próbál, belevész; vagy ha eleven lóra akarják tenni, egy prüsszentésétől kétségbe esik. Nem mondok költeményt ha állítom, hogy ismertem tíz éves gymnasiális tanulót, ki mint csodát hallotta, hogy a liba egykor pipe is volt; valamint a szőlőt csak érve tudta képzelni.

Innen lesz kézzel foghatóvá, hogy miért nem kell az iskolának, hanem inkább az életnek tanulni; innen az, hogy miért kellene a külön real-iskolák, hol a tanokat tárgynézlettel könnyebb összeköthetni.

E párvonal húzásával koránt sem azt ohajtottam mondani, mintha tudományos tanodáink, főleg az új szervezés óta tán czélszerűtlenek; csak annyit akartam felmutatni, hogy műiparosokra nézt nincsen velök elérve a kívánt czél.

Sőt nyíltan ki kell fejeznem, mikép a real- és gymnasiális iskola egymásnak iker testvére, egymással karöltve járnak. Egyikből a tanuló a másba szabadon léphet, s ugyan azon osztályt foglalja el, mit amott birt. Itt és ott a latin nyelvet kivéve ugyanazon tudományok jelennek meg: csak mint említém: itt műiparost ott tudományost látnak a padokon ülni; azért a műiparosoknál az előadás inkább népszerűbb, practicusabb, étellel, tárgynézlettel inkább öszsze van kötve.

V.

Vegyük fel továbbá, mit mivel a tudományos tanoda a szívvel?

Iskoláink a szívet sajátlag elláttatnak hanyagolni, pedig nem úgy van. Az iskola már megadja szívünk hajlamát, kedélyét; mi egész életünkre boldogítólag vagy boldogtalanítólag kihat.

Németországban mondhatni a nagy bölcsész Herder kelt ki az iskolák ezen tetszőleges elhanyagolása ellen, s alaposan megmutatá, mikép nem csak fejünkkel, de szívünkkel is létezőnk már nevéndék korunkban is.

Hisz a latinnak verse van azon példabeszédről: mit a gyermek megszokik, azt a vén elhagyni nem tudja. A magyar példabeszéd is ide czéloz, mikor mondja: milyen ízt vált a fazék új korában, végiglen megtartja. Nem lehet tagadni az igazságot, mikép gyermekéveink vetik meg vonszodásunknak s gyűlöletünknek alapját, s ott van alapja későbbi jellemes vagy jelentelenségünknek, vallásos vagy vallástalanságunknak.

S vajjon iskoláztatik-e szív, úgy mint a fő, s mint a test? Nem, teljességgel nem. S ez gymnasiális nevelésünknek is nagy hiánya.

S mégis azt kívánom s fogom bemutatni, mikép tudományos intézeteink közvetlen a jellemképzésre nagyon befolyanak. Befolyanak annyira, hogyha egy műiparos egy oly tanodában érte el 15—16-ik évét, az műiparossá többé felhangolt kedélye, kigyult vágyai miatt nem lehet, vagy ha lett, elégületlen kedélyü polgár vált belöle.

Iskoláink felebb is méltányolt szerkezetök-nél fogva vagy ragyogó jellemrajzokat festenek szépen növéndékeik előtt; s következése lesz, hogy minden növéndék Julius Césár vagy Napoleon, Cicero vagy Oconnel, Lykurg vagy Washington kíván lenni; vagy szegénységét belátva előre bámulja Demosthenes cynismusát, s lesz belöle Vásárhely körében ismeretes, sok tehetségü már csak néhai Gyujtó vagy Jenei Dani, hogy másokat ne említsek.

Sehol sem gyökerezik kevésbé, mint tanodáinkban, a gyakorlati élet azon boldogító arany-szabálya: inkább egy falun első, mint Bécsben utolsó. Szóval iskoláinknak szerkezete olyan, hogy a gyermeket kiemeli szülői köréből, kedélyét, vágyait ki az apai ház vágyai szerény láthatárából... Kiemelkedni könnyű, szebb álmokhoz oly hamar hozzá szokik a sziv, magas fellegvárakat, rózsás életpályát oly szívesen ígér magának a gyermek... De lemondani rólok, elfeledni a terveket, mik elfeledhetlenül szoktak lelkünkbe lenyomódni: oh az nem lehet. Azt csak fájdalomunk könnyei homályosíthatják meg.

Hány műiparost nem látunk magunk között, hogy boldogtalanok, önelégületlenek, mert többet maradtak iskolában mint kellett volna?

Hány nincs, ki belenyalintott Hippokrene forrásába; másfelől felmutatva látta a Capitoliumot, hol még pár század előtt költőket koszorúztak; s most a sors egy kereskedő comptoir-jába vetette, s számok helyett rosz verseket ír.

Hányszor nem történt meg, hogy eljött ugyanazon faluból egy földesur fia s egy földészé, a földesurfi hanyag, a szegényfi szorgalmas volt. Az urfi a pad végén maradt, a szegény elément a padon. A szegényfi felnőtt, de azon gondolattal, hogy több ember most, s annyival tekintélyesebb lesz, menyinyivel jobban tanult; s fordul a koczka, a földész eljő, fiát felpakolja, haza viszi hogy szántson; s lesz belőle egy békétlen földész, ki hogy az urfit egyszerűen tépázta, feledni nem tudja, de igen is irigyelni lelkéből.

Tülfelől azon egyenlőség, mely tanodáinkban a jó tanulókat egymással, s a roszakat egymással megbarátkoztatja, tegezteni, még keserűbben bosszulja meg magát. Egy jó tanuló szegény fiu pajtassa lesz egy gazdagnak, néha bárónak grófnak, kiszakad az iskolából, s később mint mesterember, vagy mi már megtörtént éppen mint kocsis kerül össze grófjával s többi tanuló társaival, kiket dumézott, tegezett egykor... Hogyan lehessen e szűk körében megelégedett, hogyan boldog, mikor mindent lehet feledni, csak az egykori kört nem.

S nem csak egyenlőségi képzet az, mit a gyermek kedély magának alkotni bír; sőt át-megy gyakorta, hogy a gyermek már ész-arisztokrátiát érez. Lenézi mind azt ki utána ül, ha szinte bibor fedné is tagjait.

Megszokja eminenciáit mind megannyi rendjelt tekinteni, mely után mint a Mária Theresia rendjel után okvetlen járandóságot hisz az eléttől. El van szigetelve a világtól, s nem látja,

hogy valósággal az élet egy sereg alsóbb felsőbb rangon álló, vágy rangosztályt követelő csoportozathól áll; nem látja, mikép álmódott egyenlőség nem létezik; kiemelkedni leg-hamarább pénz által lehet, mit műipar s kereskedelem szerezhethet legbiztosabban, legsebesebben.

A gyermekkedéllyel ezen öntudatlanul üzött megmérgezés, tanodáinkban teljes elkerülhetlen. Ezt csak ipartanodák mivelhetik; ezen csak ipartanodák segíthetnek. Szóval, ipartanodában fejlődhetik ugy a műiparos kedélye, hogy vágyai gyűlöletté, nagyravágyássá, saját átkává ne fajúljanak. (Vége köv.)

Erdély érdekei minő irányt szabnak az épített szándékolt erdélyi vasutnak?

A körülmények felbiván, hogy lapunk hasábjain az épített szándékolt erdélyi vasutról szóljunk, igyekeztünk annak irányát ugy rajzolni, mint azt nem csak Kolozsvár, hanem Erdély java, jövődő felvirágzása, meggyőződésen alapuló nézetünk szerint igényli.

Mi természetesen Magyarország felé a n. várad-kolozsvári vonal, mint legrövidebb mellé szavaztunk, hol a már végbevitt mérnöki teljes mérések a vonal lehetősége iránt legkisebb kétséget sem hagynak fenn.

Azonban a netalán Kolozsvárt megállapodó vasut által Erdély igényeit kielégítve nem találván, szoltunk annak további irányáról is ugy, mint azt Erdély java tekintetében, minden faj-érdekek mellözésével, legczélszerűbbnek tartottuk és tartjuk.

Hogy a vonal irányávali nézetünk ellenkezik a brassói kereskedelmi és iparkamara által a keresk. ministeriumhoz bényújtott emlékirattal — mely a bánáti vasutat kéri a Maros mellett fel, Szebenén át Brassóba s innen a temesi vagy töröcsvári szoroson ki Oláhországba vitetni — azt igen is jól tudtuk; de minthogy Erdély s jelesen az erdélyi nemzetiségek érdekeivel csak is a vázlottuk irányt találtuk megegyezőnek s az országban lakó különböző ajku népekre egyiránt jótékonynak, sorainkat azon hiedelemben bocsátók közre, hogy a ki az őszszes haza jóllétét a hely-érdek fölébe tudja emelni, az velünk bizonyosan egyetértend.

Azonban a brassói lap (Kronstädter Zeitung) hasábjai hiedelmünkből kirántanak; igyekezővén a brassói keresk. és iparkamara által ja-

valva-kért vasutirányt, mint legcélszerűbbet indokolni.

Ha az érintők lap állítja, miszerint az erdélyi vasutnak nemcsak a keleti vagy világkereskedésre, hanem arra is kell számítani, melyet Erdély üz a szomszéd kül- és belfölddel, s melynek főhelye Brassó; állítása valóságát legtávolabbról sem akarjuk kétségbe vonni, s épen ezért mi is ohajtjuk, hogy a vasútvonal egyik főállomása Brassó legyen; de ha állítja, miszerint azon vasútvonal az Ólt völgyén Szebenén át irányuljon le a Bánát felé; mivel e tájon anynyi iparos helységgel és várossal találkozunk, mennyivel Erdély más részeiben sehol sem, s Erdély kereskedésének természetes útja is e tájra szorítkozik; ezen állítását szabadon bonczolás és tán megczáfolás alá vonni.

Ha a városi népességet vesszük az ipar és kereskedés képviselőjéül, úgy az erdélyi vasútvonal a brassói keresk. és iparkamara által neki szánt tájakon Dévát, Szászvárost, Szászsebest, Szeredahelyet, Szebent, Fogarast, Köhalmot és Brassót érintve legfennebb 52,000 iparost találna útjában.

Az általunk irányzott vasútvonal pedig Kolozsvárt, Kolost, Tordát, N. Enyedet, Balázsfalvát, Medgyest, Erzsébetvárost, Segesvárt, Szászkezdet, Köhalmot, Brassót, S. Szentgyörgyöt és Csikszeredát érintve több mint 100,000 ipar és kereskedéssel foglalkozó néppel éreztetné jótékonyosságát.

Aztán az első combinatio két kis városkán kívül mind csak szász városokat találna.

Az utolsó hat magyar és székely, öt szász, egy örmény és egy oláh várost érintene.

Az első csupán egy sóakna közelében vonulna el; az utolsó pedig három nagy jelentésű sóaknán menne keresztül.

Az első öt nevezetesebb strategiai pontot, az utolsó pedig nyolczat érintene.

Az első ugyyszólva csak az ország határszéleit kerülné, az utolsó az ország szíven vonulna keresztül.

Az első hazánknak inkább csak egyik ajkuk lakósaival, az utolsó pedig mindenikkel éreztetné jótékony befolyását.

Erdély egyetlen värerősségére s általában az erdélyi érc- és bányászatra mindkét vonal egyenlő befolyást gyakorolna.

Ha az erdélyi kereskedés igényeivel hozzuk is az építendő vasut irányát kapcsolathá, azon esetben is a kolozsvár-brassói vonal tagadhatlanul hatalmasabb factora leend az országos jóllétnek, mint a szeben-brassói; erről a ter-

vezetük vonal mentiben eső azon számos kereskedő városok tekintetbe vétele mindenkit meggyőzhet, melyek ellen a brassói lap leggyengébb kifejezéssel is, iszszonyu tévedésben van, midőn tőlük minden kereskedelmi befolyást megakar tagadni. A szomszéd külföldről szállított, jelenleg nagyobbára Brassó által kezelt czikkek azon része, melyeket Erdély fogyaszt el, e vonalon sokkal inkább szétszívároghatnak az országban; azon része pedig, mely Pest és Bécs felé törekszik, épen oly könnyen célhoz jut, mint a többször említettük kamara által tervezetten. Igaz, hogy jelenleg Brassó Magyarországgal Szebenén át üzi a kereskedést; de azért lehet-e azt állítani, hogy az a kereskedés természetes törekvésének kifolyása? A mi természetes vagy is a dolog természete törvényein lényegül, az ugyyszólva örökkévaló, mint maga a törvény; és kérdjük ugyan meddig tart az örökkévaló természetesség a kereskedésnek ide vagy amoda való törekvésében? Carthagó, Velence, Brügge, Amsterdám stb. elég világosan szólnak. És vajjon Triest nem azért emelkedett-e a velencei kereskedés romjain európai jelentőségű kereskedő várossá, mert az emberi intézkedés a kereskedés irányán semmit sem lendíthet? A ki a kereskedés történetét ismeri, bé kell vallania, hogy a kereskedés utait az emberi intézkedések még inkább kormányozzák, mint a természetadta kedvezmények. Épen azért ne mondja nekünk senki, hogy az erdélyi kereskedés természetes törekvése Brassótól Szebenfelé irányul, ne mondja, hogy a mesterség alkotta közlekedési eszközök a kereskedés irányára nem folynak bé; mert hiszen a míg a Brassó és Szeben közt létező jó köves ut nem létezett, s a sárkányi hegy veszélyes utát a mesterség keze könnyen járhatóvá nem alakította át, ugyan merre irányult Brassóból az erdélyi kereskedés természetes törekvése? nemde épen azon tájak felé, merre mi ohajtanók irányulni az erdélyi vasutat?

Aztán Erdélyben a legáltalánosabb s e szerint az országos jóllétnek legbiztosabb alapja a földművelés; tehát valamint ennek elhanyagolása a legáltalánosabb nyomort, úgy minden célszerű módok és eszközök általi fejlesztése a legszélesebb hatású jótékonyosságot eszközli. Virágzó ipar és kereskedés virágzó mezei gazdaság társaságában diszlenek legszebben; sőt az oly ország, mely szeméit saját földjéről elfordítván csak a külfölddel combinált kereskedésre s iparra függeszti, romlása s elébb utóbb békövetkező hanyatlása felé siet. A józan politica és ország-lási bölcsesség igényli tehát, hogy midőn vala-

mit az ipar és kereskedésért teszünk, ha csak lehet, azt tegyük egyszersmind a mezei gazdaságot is. Az erdélyi vasutnak nem csak az ipar és kereskedés, hanem egyszersmind a mezei gazdaságot emeltyüjének is kell lenni.

Ha már ily nézetet ápolunk s kell, hogy ápoljunk az építendő erdélyi vasut iránt, ugyan kérdjük irányulhat-e az Szebenen át Brassó felé, hol az erdélyi mezei gazdaságot terét csaknem kikerülné, s nem kell-e az általunk tervezett irányban vonulnia, hol azt karjai közé fogadja. A kettő közül könnyű a választás.

Aztán a brassói keresk. és iparkamara által irányzott vasuttól néhány órányira már idegen hatalmasság országol, s jöhetnek esetek a titokteljes jövőben, mikor a mostani barátságos viszony helyét ellenséges váltja fel; s egy ezen oldalról következhető ellenséges invasio esetében legelőbb is a vasutat foglalná el, a hadfolytatás e legfontosabb segédeszközét.

Ha tehát Erdély kettős érdekei, a különböző nemzetiségek tekintete, a mezei gazdaságot, ipar és kereskedés alapjain kifejlendő országos jóllét, a számító országglás kívánata a vázlottuk vasutirányt javallják; nem foghatjuk meg, miért sürget anynyira a brassói keresk. és iparkamara egy csak helyszerű érdekeknek kedvező vasutirányt; mert azon feltétellel nem akarnók megsérteni a t. kamarát, hogy a vasut jótéteményeiben kirekesztőleg csak az Erdély déli részét lakó népfajt akarná részeltetni.

Bizony ideje volna már, hogy hazánknak bár minő fia s még inkább testülete, ha a közdolgok intézésében mint tényező akar hatni, ne csak magát és övét, hanem az egész hazát s ennek minden népeit vegye tekintetbe, s azon előfának, melynek árnyaiban mindnyájon nyugszunk, ne csak a felette álló ágait, hanem az egészet ápolja legjobb béléltása szerint. Ugy éljünk, hogy mások is élhessenek.

Erdély határszéli szorosútai.

(Folytatás.)

V.

A bodzai szoros.

A bodzai szoros már nem Moldvából, hanem Oláhbonból jö be. Erdély délkeleti szegletében esik. Útja merőben eredeti állapotban van, honnan nem igen járják. Rajta csak egy fiók harminczadi hivatal van, veszteglő intézet éppen nincs.

E hely, hova a kamara hivatalos házait építé, a Béli családé volt. S azt azon feltétel alatt

engedé át, hogy érette évenként 1500 veder bort, vámentesen hozhasson be. Ki itt akar bejöni, a Bodza vize partján, lapályon indul be. E lapály behozza a honba; de azon belől meg van a szorosnak is a maga hegye, mit át kell hágnia.

Brassó az első város, mit találni. S ezen útvonal a határszéltől Brassóig tart 22,500 ölet, akár $5\frac{3}{8}$ mértföldet.

E szorosnál egy várrom van, mit II. András alatt, a Barczaságot néhány évig birt keresztes lovag-rend épített.

A harminczadi hivatal kertjében székelyek fekszenek az 1788-i török csata idejéből.

VI.

Az ósánczi szoros.

Az ósánczi szoros ettől alább jö be. De csak gyalog és lóháton járható: szekérútja nincs. Ennek is vám-hivatala van. S ez Brassótól, hova visz, négy órára esik.

VII.

A tömösi szoros.

A tömösi szoros hoz a legjártabb úton be Brassóhoz. Ezen vonalt a mult század végéig csak gyalog és lóháton lehet járni; de az akkori török-osztrák háboru alkalmával szekérúttal is ellátták. Azóta kövezésére a kormány folytonos gonddal van. Jelenleg is dolgoznak a Predjalon.

Ezen vonal Oláhbonból egy völgyi patakon indul be; mi sok helyt igen keskeny utat ad, áradásaival pedig gyakran napokra elzárja az utat. Onnan útja a Predjalon nevű hegyre emelkedik fel. Ennek tetején megy el az ország határszéle.

Ezen hegy belső oldala 1,142 ölet tart az aljáig. Aljában falucska van, Felső-Tömös. E faluban van a veszteglő intézet. Itt az út már lapályossá válik, s lapályos marad. Felső-Tömöstől egy mértföldet s 33 ölet kell menni, s újra más falucska van: Alsó-Tömös. Ezen tömösen van aztán a vám-hivatal.

Alsó-Tömöstől az út Brassóig 5,323 ölet tart. Összesen tehát a határszéltől Brassóig 10,500 ölet, akár $2\frac{3}{8}$ mértföldet.

E szoros fegyveres beütéseknek e századig nem volt színhelye. A forradalomban két nevezetes jelenetet látott. Egyiket 1849 mart. 21-én, a mást 1849 jun 18-án.

VIII.

A töröcsvári szoros.

Ez már a negyedik szoros, mi Oláhbonból Brassóhoz vezet. E század előtt ez volt e tájon a legjártabb; a többi szekérrel nem igen jár-

haták. Még 1827-ben benne egy talpalatnyi sem volt kövezve. Sok helyt igen keskeny völgyen visz, néhol 100 öl hosszsan is be van a köszik-lába metszve.

Ezen vonal is a hazába a határszéli hegyek tetején jő be. A tábláktól lejteni kezd befelé, s $1\frac{1}{2}$ órát mind lejt, míg lapályra ér. Onnan félórát jő lapályon s éri Töröcsfalvát, egy kis falut, hol a veszteglő intézet és vám vagyon. Felette egy kerek szirtcsucson áll Töröcsvára.

E várat fából még a XIII. század elején építék a kereszties lovagrend vitézei. Mostani kövére 1377-ben épült, és maig is elég ép, s várórség vagyon benne. E völgy itt gyönyörű képet ad, melybe Töröcsfalva s a Törös vize is beleolvad, aljában roppant hegyeknek.

Még a mult század végén oly járott, hogy vámjövédelmét évenként 50,000 forintra teszik. Most Tömös van divathan.

Hossza e vonalnak a határszéltől Brassóig 21,150 öl, vagy is $5\frac{1}{4}$ mértföld.

IX.

A verestoronnyi szoros.

A verestoronnyi út Oláhbonból Szebenbe hoz. Ezen vonal köti össze Szebent Oláhbon jelesebb városaival, mint Remnik, Crajova és Bukaresttel. Ezen szoros hegyen nem megy, útja az Olt jobb partján halad magas hegyek völgyében. Azonban az Olt sok helyt anynyira magának vette a völgyet, hogy több helyt a szikla oldalába van az út bemetszve. S oda is csak anynyira metszheték, hogy vannak helyei, hol 90 öl hosszsan is csupán egy szekér térhet el rajta.

Ezen szoros legtöbbit VI. Károly császárnak köszönhet. Alatta vágák ki országútját. Vágatni kezdé gr. Steinville főhadi kormányzó 1717-ben. Mérnöke volt százados Schwanz Ferencz. S kivágatá Verestoronnytól kezdve bé Oláhbonba Kozia nevű kolostorig, mely tér mintegy 11 órás utat tesz.

Ezen szoroson hazánkba a Riu-Vaduluj hidjánál lépik az útas. Ezen belől a patak Oltha folyásától 10 perczre, a Látorvár-pataka Oltha folyásánál egy puskaövésnyi térség vagyon: ezen térségen van a veszteglő intézet kis telepe. A veszteglő házai felett balra egy várrom könyököl ki, a Látorvár romja.

A veszteglőtől félórára egy féltornyot találunk, mit a nép hasadt toronynak nevez, mely egykor kerek lehete, s volt őrtornya azon időnek, mikor hazánk csak eddig terjede, azaz az előtt, míg a két Oláhbonból a mult században 30 □ mföldet nem kaptunk. Az 1796—70-ben folyt orosz-török háboru alatti neutralitásáért

Erdély kapta az ugy nevezett revindicált havasokat, ekkor sassaink külebb nyomultak, külebb sassainkkal együtt a veszteglő intézetek is.

Igy lön az, hogy most ezen toronytól egy óranegyedre belebb néhány ház-rom is látható. Ezek azon kor előtti veszteglő épületek falai. Miután a mostani veszteglő ott külebb állított fel: ezen házak természetesen felhagyattak.

A régi veszteglőtől félórára vereslik aztán az útas szemébe maga Verestoronny. Mi nem egyéb, mint egy kis vár közepéből kiemelkedett, tetőtől talpig veresre festett torony alakú bástya. E várban lakik egy várnagy, mint a határórség parancsnoka. A Verestoronny déli szélét teszi egy falunak, melynek neve Boicza. E faluban van a harminczadi hivatal.

Verestoronnytól kezdve megszünik szoros lenni; itt már kilépünk a hegyek közül, nyiltabb lesz a láthatár. Azon vonal hossza, mely határszélünkig a hegyek közt megy, tehát Verestoronnytól a Riu-Vadulujig tart 5450 ölet, szinte másfél mértföldet. Onnan Verestoronnytól Vestenig 5118, Vestentől Szebenig 7280 ölet. Összesen a határszéltől Szebenig 17,848 öl vagy is $4\frac{1}{2}$ mértföldet.

Ezen szoros volt eleitől fogva az ellenség kapuja.

X.

A vulkáni szoros.

Még hoz Erdélybe Oláhbonból egy szoros, ez a vulkáni. Ez a hon délnyugoti szegletébe, a gyönyörű szép Hátszegvidékére vezet. Nagy része hegyes és kövezetlen.

A határszéli hegyeken átmaszva érhetni erdélyi földre. Itt e hegyeken, a magasságban vannak a harminczadi és veszteglői hivatal-házak, Vulkán nevű faluban.

Gyönyörű tájék; s még regényesíti egy romai őstorony szép romja; valamint egy csepegő-köves barlang; ugy a Sily-vize völgye is, mint a melyen halad az út a hivatalos házaktól fogva.

E völgy után ismét hegy áll elő, a Babi-hegy, mely rosz időben igen fáradságos, s majd $1\frac{1}{2}$ mföldet tart. Róla leérve, a szép Strigy bal partja veszi fel a vándort; s beviszi Erdély legszebb térségére, be Piskihez, mi a határszélhez $10\frac{3}{4}$ mföld.

XI.

Két eltörlött passus.

Ezen kilencz szorosúthoz rendesen még kétöt hozzá szoktak az emberek számítani. Egyik a borgói, más a vaskapui. A borgói Bukovinába, a vaskapui Bánáthba visz: következőleg velünk

egy l
terüle
ben e
útszo
azonb
talos
passus
ritik

be ju
re em
s e h
Sokan
valósá

egy c
tal té
S min
dák l
völgy
E

nátbar
rök, a
becsap
ősi h

A KER
NÉ

M
keztek
dön a
ségesn
üzletel
tani fe
tárgya
gyűjtő
a men
lesleg
sebb
keresk
hanem
most o
a szük

*) Ily
A
18
k

egy koronája földre. Volt idő, midőn ezen két terület nem volt Austria határaitban; azon időben ezek ép oly rendes vám-hivatallal ellátott útszorosak voltak, mint az előszámláltak. Most azonban a kettőnél csak romjai vannak a hivatalos épületeknek. S csak azok számíthatják őket passusoknak, kik száz éves geographusokból meritik adataikat. De azért lássuk mind a kettőt.

XII.

A vaskapui szoros.

Mehádiától, Káránsebestől jöve, erdős völgybe jut az útas, onnan egy nem igen magas hegyre emelkedik; e hegytető mintegy be van metszve; s e hegytetőni bemetszés tulajdonkép a vaskapu. Sokan azt hiszik, hogy a dacusok idejében itt valósággal vaskapu létezett volna.

A tetőről Erdélybe csendesen lejtünk be, egy csekély patak mellett. A harminczadi hivatal téglaromjai ott pirosanak az útfélen, jobbról. S mindig lejöve, bejutunk Várhelyre, romjaira a dák birodalom fővárosának. S a szép Hátszeg völgye nyílik fel előttünk.

E szoros, főleg míg a török úr volt a Bánátban, nevezetes kulcsa volt hazánknak. A török, a mint tavasszal lova fűbe haraphatott, itt becsapott; s míg sz. Demeter napja el nem jött őszi hidegével, barongolá hazánkat.

(Vége következik.)

Historiai adatok *)

A KERESKEDÉS EREDETÉRŐL S A JELESEBB KERESKEDŐ NÉPEK FELVIRÁGZÁSÁRÓL ÉS HANYATLÁSÁRÓL.

Midőn az emberek nyerseségükből kiváltak s polgári társaságba léptek, szóval, midőn a műveltség bizonyos fokára jutának, szükségesnek és helyesnek látták a foglalkodásokat, üzleteket, hivatok nemeit külön személyekre osztani fel. Így történt, hogy némelyek szakmájok tárgyait bővebben és nagyobb mennyiségben gyűjtötték, természetették vagy készítették, mint a megnyit maguk felemészteni tudtak s a feleslegest más nekik szükségesebb vagy kedvesebb dolgokért szomszédaikkal kicserélték. A kereskedés e szerint eleinte nem pénzenárulás, hanem cserélgetés vala. Ámbár akkor is mint most oka s ösztöne egyfelől a bőség, másfelől a szükség, még pedig kölcsönösen voltak.

*) Ily czimű könyvecskéből „Fiatalkereskedő arany A-B-Cje. Irta Montag, fordította Brassai Samu 1847. Tilsch J. sajátja, melyet minden kereskedő s kereskedés-barát figyelmébe ajánlunk. Sz.

Az egyiptomi nép terjeszté ki elsöben kereskedését idegen tartományokra, miután a tengeri hajózásra reákapott. Jólétet szerető, de okos nép volt az egyiptomi; mert a mellet hogy a napkeleti termékek s áruk teljes élvezetében gyönyörködött, egyszersmind arról is gondoskodott, hogy helyökbe saját termékei menjenek ki, és így a nyereség az ő részire maradjon.

Egyiptom lakóinak vállalatosszellemében kell kereskedelmi előnyeik okát keresnünk. De aztán segítette őket országjok rónasága is, mely számos vizárkok készítését és így a belközlekedést nagyon könnyítette.

Ebből megtanulhatjuk, hogy két vagy több országnak minden más jóvalmai egyenlők levén, abban fog a kereskedés leginkább virágozni, a melyben a belközlekedést vizárkok által leginkább előmozdítják.

Mindjárt az egyiptomiak után, a phoeniciabeliek üztek terjedelmes kereskedést. Jóllehet birtokuk csak egy kis keskeny hasáb tartomány volt Ázsia partvidékén, még is nagy tekintélyt tudtak kereskedésökkel kivívni. Azt tartják, hogy a phoeniciabeliek vették elsöben rendszerbe a kereskedést, mint mesterséget és tudományt.

A phoeniciabeliek historiájából azt tanuljuk, hogy a kereskedést tengeri haderőnek kell gyámolitni, és hogy felvirágzására s állandóságára polgári szabadság szükséges.

Tyrust, Phoenicia fővárosát N. Sándor elpusztítván, Carthago vált a kereskedelem főszékvé, még pedig oly szerencsés sikerrel, hogy ahoz képest rövid i. ö. alatt 700,000-re szaporodott a város lakosai száma, és 300 afrikai más város volt tőle függésben.

Carthago történeteiből azt a tanuságot huzhatjuk, hogy egy kereskedő nép gyarapulására gyarmatok kellenek; mert Carthagónak Siciliában, Sardinianban és Spanyolhonban gyarmatai voltak.

Carthagónak hosszas és ismételt háboruk után, Scipio, romai hadvezér a végcsapást megadá, és Roma lett a kereskedés urává egész keleti Indiáig. De ez által a romaiaknál oly fényűzés és élvezetkórság származott, melynek közepette a szép művészet ugyan nyert, de az elpuhulás és hanyagság is kezdet fogta a rossz politicával, s így nem csak a kereskedés hanyatlott, hanem maga a birodalom is elbukott.

Azonban a kereskedelem a romaiaknak köszönhet egy derék intézetet, u. m. a hajóknak és áruknak a tengeren történhető veszélyek elleni biztosítását. Menyire felkapták ezt a világot minden kereskedő népei.

Roma bukta után sok százig nem keletkezett oly helység, melyet a kereskedés középlő pontjának lehetett volna nevezni. Brügge belga város lön kedvező helyzeténél fogva megint Europa fő kereskedő piacza a 13 és 14 századokban. De szerzett gazdagságok a lakosait utózára restekké, gondatlanokká és hanyagokká tették. Elkevélyedtek és megvetették jóllétök forrását a kereskedést. De nem sokára érezni is kezdték esztelenségök következményeit és Brügge kereskedése, tekintete, vagyonossága szintoly gyorsan elbukott, a mily gyorsan fölemelkedett volt.

Brügge sorsa megtaníthat, hogy bár mily kedvezőknek mutatkozó környületek mellett is, tartós jóllét biztosítására kitürő és nem tágitó munkásság, gondosság és mértéklettség szükségesek.

Antwerpen, egy más belga város lön mindjárt Brügge után és maradt is 1580-ig az europai leghiresebb kereskedő-város, és mivel lakói mind azon tulajdonokkal birtak, melyek a brüggeieknel anynyira fogyatkoztak, méltán lehetett nekik állandó virágzást jósolni. De eljöve II. Filep spanyol király az ő vallás üldözésével s e miatt művészek, gyárnokok, kereskedők ezenként voltak kénytelenek idegen földön menedéket keresni s Antwerpen napja meghomályosodott.

Látjuk ebből a polgári szabadság szoros kapcsolatát a kereskedés virágzásával, s azt, hogy amaz nélkül erre nem tarthatni számot.

1580-tól 1750-ig Amsterdamot, Holland fővárosát mondhatni Europa legelső kereskedő városának.

Ez alatt azonban London lassanként gyarapodva, vetélytársát megtulzá s 1750 óta kérdésen kívül nem csak Európában, hanem az egész földkerekségén első kereskedő városnak nézhetjük.

Sőt magát egész Nagybritanniát is a földön első kereskedő országnak tartjuk.

Egy nemzet igazi gazdagsága, földje termékeiben és lakosai munkájában áll; és Anglia egyiket sem hanyagolja el. És jóllehet roppant gyarmatai a föld legjelesebb termékei kész tárháza, mégis a sokkal soványabb és kisebb anyaföldet sem hagyja parlagban, hanem szünteleni művelésben tartja, s mindent elvesz tőle, a mit adni képes.

KOLOZSVÁR novemb. 11-én városunkban eddigelő vámpénzül minden bejövő marháért 1 v.krt fizettek az idegenek; azonban jelen hó elejétől fogva a rossz pénz jóvá vált, s a vámszedők a jövőmenőkkel tudatták, hogy ezentul minden darab marháért 1 jó krt hozzanak, mert különben a zálogba szedni szokott kést, kaczort, tarisnyát, ostort stb. nem adják ki. Bizony mindenfelől drágul az élet, csak a kiadásokat sanyol embernek silányul.

— Nálunk azon mindennapos rossz szokás, miszerint házfedeleink ujításánál a téglákat le az utcza kövezetére hányják, divatban vagyon. Jelenleg foly is cserepezés, s egy 4 öles utcza végére kitesznek jelül egy deszkát, s abból értse az ember, hogy ha az utczába indul agyon verődhetik. Jó lenne behozni valahára, mi más országokban helyesen divatozik, hogy a rossz cserepeket szedjék be a hijjuba s onnan tegyék hova tetszik. Másképp ha szerencsétlenség nem történik is, történnek oly látványos párbeszédék, melyeknek e napokban is tanui valánk.

— Néhai b. Wesselényi Miklós zsidói uradalmában a hanyatlani kezdett volt gazdaszat a jelen főkezelők erélye következtében uj lendületet nyert. A sokravitt mindenféle marhanemésítést közelebről ujjabb adalékkal gazdagítadják. Ugyan is a drezdai marhakiállításón főjutalmat nyert, napjában huszonkét icze, több mint tizenkét kupa tejet adó fejös tehenekeket, bikát, s különös hizékony sertéseket hozatnak, hogy részint tisztán tenyésztve meghonosítsák, részint pedig különösen a sertéseknél — (minthogy különben is a zsidói jelenlegi sertések jó részt egész Erdélyben a legjobb minőségűek) — párosítás által uj fajta sertéseket hozzanak létre. Ha e példát sok nagy birtokosaink követnék, erdélyi gazdaszatunk fejlődését nagy mértékben előmozdítanák.

— A brassói mindszei országos vásár eredménye ellen általánosan panaszoznak, a pénz szüke ott is, épen mint nálunk, nagyon érezhető volt elanynyira, hogy a legidősebb iparosok sem emlékszenek oly rossz vásárra. Az idő is nagyon nem kedvezett. Eső és hó váltogatták egymást, miért még a venni szándékozók is kimaradtak a piacról.

Thorda. novemb. 6-án. Piaczunkon mult heti vásáron törökbúza sokkal több volt, mint búza; az arány ugy áll a kettő közt, mint 100 az 5-hez. Szüretünk középszerű; a termés kevés. Az uj bor vedre 2—3 v.forint közt áll.

Alvinczről írják a Sieb. B.-nak: A Marosvölgy termését az idén középszerűnek mondhatni. A most végzett vetésben eddig nem látott nagy nyüvek oly tetemes kárt tettek, hogy csaknem újból kell vetni, mi az idéni termésnek szinte felét igénybe veszi. A törökbúzának egy része éretlen maradt. A szüret jobb volt. A mennyiség nem nagy, de minőségre nézt a bor jónak nevezhető.

— A Bécsben felállítandó hitelintézetre vonatkozólag az „Austria“ következő biztos adatokat közöl: Az intézet célja, melynek alapítása szádékoltatik, főleg abban állana, Alsó-Austria kereskedelme és iparának pénztökéket nyújtani oly feltételek mellett melyek közt oly intézet, mely mint a nemzeti bank, az állam pénzforgalmát nagyban előmozdítani és szabályozni van hivatva, hosszabb időre nem hitelezhet. Az intézet független lenne az államtól, de az államigazgatás felügyelete alatt; független a nemzeti banktól, de a bankot alapszabályszerűleg használná, mint a fővárosi minden vállalat azt használja. — Saját pénzjegyeket ez intézet nem bocsáthat ki, minthogy ez a nemzeti bank kizáró szabadalma; feladata a pénzforgalmat könnyíteni, a nélkül hogy a forgópénzt szaporítaná. Szóban van egy részvényegylet módozatát a hitel kölcsönösségének elvével összekötni. E kölcsönösség szükségessé teszi azon legnagyobb hitel határának megalapítását, melyet az intézetnek, egyeseknek adnia megengedtetik. A kamatláb általában változó; itt is az lenne, és ezenfölül a társaság különféle szolgálatainak különféleképp számíttatnék. Azt hiszik, hogy 5—6 millionyi saját tőkék a koronaországban elegendők lennének, a tekintetbe vett szükségletek kielégítésére szolgáló eszközül; a társaság megalakítása 2 millióval kezdődnék. Mihelyt az alapszabályok az államigazgatás helybehagyásával megállapíttatnak, azonnal közzé fognak tétetni, s azok aztán minden koronaországban mintául szolgálhatnak, hol hasonló szükségletek léteznek azokhoz, mik Alsó-Austriában ez intézetet életre hívák, — s az eltérő viszonyokhoz lennének alkalmazandók.

H I R F Ū Z É R.

— Rozsnyó mellett gr. Nádasdi jószágán közelebb egy vasöntöde fog megnyíttatni, mely hetenként 800—1000 máza vasat termelend.

— A nem rég megalakult veronai kereskedelmi és iparkamara elnökül Bevilacqua S. A.

kereskedőt, alelnökül Palazzoli József gyárost választá.

— A magyarhoni gazdasági egyesületnek 1851 jun. 9. és 10-kén tartott teljes gyűlésében hozott szabályok felsőbb helyen megerősítést nyervén, azok közzététele s az egyesület újba alakítása végett f. hó 17-kén közgyűlése leend.

— Oly mesterségek, melyek kezelése mellett az egészségre ártalmas gőzök fejlődnek ki, ezután nagy városokban nem fognak türetni.

— A kopár hegymagasakon legsikerültebb erdőültetvényezések jutalmazására legfelsőbb helyről 1000 darab arany jutalom határoztatott el, elrendeltetvén egyszersmind, hogy a jutalmak odaitétele a birodalmi erdőszegylet javaslata folytán a földmívelési és bányaugy ministerium útján történjék.

— A törvényhatóságok utasítást kaptak, hogy bizonyos esetekben a kereskedelmi és iparkamarákkal közöljék a kereskedők és iparosok ellen folytatott csőd- és büntető törvényszéki tárgyalásokat.

— Bécs évenként 5 millió forint erő bort és két anynyi áru sert fogyaszt el.

— Egy lap állítása szerint kormányunk a külfölddel új ezüst kölcsönt szöndékozik kötni, valamint, hogy a jelen év végeig a bank tartalék-részvényeinek fele, 25,000, ki fogna bocsáttatni s ezüstben befizettetni.

— A m. kereskedelmi ministerium által ez év folytában tétett utjavítások Magyarországon olyanok, melyektől várni lehet, hogy a közlekedés a jövő télre nem fog megszakadni.

— Hirszerint jövő évben a birodalmi bányáipar organumául egy új lap fog megjelenni, mely egyszersmind minden újabb felfedezést és előhaladást a bánya- és hutaügyben köztudomásra juttatand.

— A gr. Keglevich-féle kölcsön f. hó 2-n végbement 11-k sorshuzásában Pesten az első nyerő 14,000 pforinttal a 34.661 számra esett, 21,697 sz. nyert 2500 frtot, 28,756 és 59,538 sz. mindegyik 500 ftot. Az első számot egy pesti szabómester és egy sorsjegy-kereskedő nyerte.

— Minden fenforgott akadályok elhárítva lévén, a budai várhegyen keresztül az alagut építése még a tél folytán meg fog kezdetni. Mint a lánchidon a szekerek a középén, a gyalogok két felől fognak járni.

— A németek száma, kik az idén Anglián át Amerikába kivándoroltak, három év-negyed alatt 15,000-re ment.

— Berlinben már sok háznál kizárólag lég-

szeszszel főznek, most kísérletet tesznek a légszesz-fűtéssel is.

— Kormányunk Triest és New-York közt közvetlen összeköttetést szándékozik létesíteni.

— Az austriai szabad. nemzeti bank legújabb kimutatása f. hó 1-ről megjelent. E szerint az érczkészlet tön 43,523,097 ft 32 1/4 krt, a bankjegyforgalom 200,550,170 ftot. Az azelőtti hónappal összehasonlítva, a különbség igen csekély. Megemlítendő, hogy a váltó leszámítás egész összege most 35,592,465 ft 42 kr. előbbi hónapban pedig csak 33,350,271 ft 33 kr., mi mutatja, hogy a bankhitelnek a multhoz képesti megszorításáról szó sem lehet.

— Felsőbb helyen elhatározott, miszerint valamely iparosnak nem lehet megtiltani, hogy más iparágot üző s országosan szabadalmazott gyárnok részéről, mint bizottmányos ne működ-hessék.

— Bécsbe egy év alatt 49,880,630 darab tojás vitetett.

— Az austriai birodalomban a bányászattal foglalkozók száma 119,000, ide nem számítva a szénégetőket s más mellékes munkákat teljesítő egyéneket. Ebből következtethetni ez üzlet kiterjedtségére.

— A vízáradások által fenyegetett vidékekről átnézeti tabellák kérettek, melyekből a m. ministerium meghagyása folytán oly térkép fog összeállíttatni, melyen átpillantani lehetend a vízáradásoknak kitett tartományokat.

— A magyar-óvári felsőbb gazdasági tanintézetben, hirszerint, az alapítványok szaporíttatni fognak. Most van 6 alapítvány évenként 120 pforinttal, a melyekkel rendelkező Albert főherceget illeti. Az ujonan állítandó alapítványok kincstári költségen fognának létesülni.

— A bécsi pénzverdében több száz mázsá ezüst váraozik feldolgozásra. Az ujonan vert tallérok közül már láthatni néhányat forgalomban. Mint mondják a mellkép igen sikerülten van rajta kiverve.

— B é c s oct. 30. A pénzügyigazgatóság harmadik fizetési részletül a befolyt kölcsönből egy millió és 500,000 ftot fizetett le bankjegyekben a nemzeti banknak. Tehát a kölcsön megkötése (sept. 18) óta az állam már 4 1/2 milliót fizetett a banknak, mely ez összeget a kölcsön és leszámítási ügylet szaporítására fordítá.

— A Száva és Dráva újból kiáradott, s több igen szomorító károkat okozott.

— Az alsó aust. iparegylet közelebbi gyűlésében egy egészen új szerkezetű lőfegyver nagy figyelmet ébresztett. E fegyvernél a töltővesző

nélkülözhető, minthogy a töltényt a csöbe csak belé kell vetni s az egy rugó által megszorítatják. A sárkány felhúzásakor a puskaágyból egy gyutacs-golyócska pattan a csapra s így annak odatételét szükségtelenné teszi. E találmány szabadalmazva van.

— New-Yorkban 20 napilap jelenik meg, melyre 200,000 előfizető van. Az egyesült álladalmakban összesen 350 napilap létezik, melyekből 750,000 példány jön forgalomba. A napi lapokból, azok 2-ik és 3-ik kiadását nem számítva, egyedül New-Yorkban évenként 60,000,000 példány bocsátatik ki, míg Londonban 1850-ben az összes lapok példányszáma csak 21,269,840-re ment.

— Az adóablákból szerkesztett statisztikai átnézet szerint az egyenes és közvetett adóból esik egy főre: Alsó-Austriában mintegy 16 ft., felsőben mintegy 8 ft., Stiria, Karantán és Krainában 6 ft., a partvidéken 10 ft., Tirol, Cseh-Morvaország és Sziléziában 5 ft., Galicziában 3 ft., Dalmatiában 2 pft.

E L E G Y T Á R.

Menynyit bír el egy ló.

Agyagos földön 3, közönséges köves úton 6, homokos, vagy gyakori járás által kiegyengetett úton 16, kövezett úton 20, jó kövezeten mintegy 30 mázsát képes vonni. Ez áll tökéletesen vízfektü útakra nézt, de minthogy ilyeure ritkán található, a legjobb úton sem lehet egy ló után általában 18—20 mázsánál többet rakni. Vaspályán, 3 percent emelkedés mellett, elbír egy ló 22—24 mázsát; 2 pcent emelkedés mellett 30—32 mázsát; 1 pcent emelkedés mellett 50 mázsát; ha a vaspálya egészen vízfektü, a a ló erejét 140—160 mázsára tehetni. Meglehetős gyors folyón húz egy ló rendszeren 150—160 mázsát; lassubb folyón 550—800 mázsát; csatornán 1600 mázsát sőt többet is. Megjegyzendő azonban, hogy a lovak hajóhúzásnál nem mehetnek oly gyorsan, mint országúton. Közép számítás szerint egy ló csatornán csaknem 400-szor többet húz, mint rossz úton s 60-szor többet, mint jó országúton.

A legnagyobb pálinkaház.

Oroszország fővárosa, Petersburg alkalmasint a legtöbb pálinkát fogyaszt el. Itt, mint minden orosz városban a pálinkaárulás bérbe van adva, s a haszonbér évenként 7,000,000 rubelt jövedelmez. E haszonbért rendszeren egy orosz kereskedő tartja, ki csupán Petersburg örzé-

sére, ne hogy kívülről csempésztessek be a pálinkát, 2000 főből álló kis hadserget fizet, és pedig évenként 1,000,000 rubellel; a pálinkának kihordása a városbani korcsmákba 2,000,000, és a dugók, pecsétviasz és feliratokérti kiadás 70,000 rubelbe kerül.

Angolszámítás. A pesti lánczhid építéjének, Clarknak számító szellemét azon tény bizonyítja, miszerint munkásaitól a dohányzást azért tiltá meg, mert, ugymonda: „minden dohányzó munkás, azon kívül, hogy a pipa őt munkájában akadályozza, naponként egy órát veszít tömésel és gyujtással; s miután én az építésnél naponként 1000 munkást foglalkodtatok, aszerint 1000 óra, vagy egy munka napot 10 órájával számítva, naponként 100 munkanapi idő menne veszendőbe. Csak 20 pkrra számítsam a napi bért, ugy ez naponként 33 ft 20 krnyi veszteséget okozna.“ Több mint 10 évig épülvén a lánczhid, könnyen kiszámithani, mennyi tőke takarított meg a hidépitésnél a dohányzás megelőzése által.

A kolozsvári keresk. s iparkamara befolyása mellett szerkeszti Berde Áron, tanár.

PIACZI ÁRJEGY:

	Erdélyi köböl.		Búza.		Elegyb.		Rozs.		Arpa.		Zab.		Törökbúza.		Hús.	Gyertya.
	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	ft.	kr.	kr.	1 font. kr.
Kolozsvár nov. 11-kén	16	—	12	—	9	40	—	—	4	24	3	36	5	36	15 1/2	56
Thorda nov. 6-kán	14	40	10	—	—	—	—	—	3	20	—	—	8	—	—	—
Besztercze oct. 26-án	14	37	12	30	9	—	—	—	3	15	—	—	8	—	—	—
Zilah oct. 30-kán	16	—	13	—	11	—	—	—	4	—	—	—	8	—	13 1/2	54
N. Várad nov. 3-kán	13	30	10	30	8	35	6	45	5	57	6	—	6	—	21	1 ft —

Bécs novemb. 8. Agio: arany 22 1/2; ezüst: 15.

HIVATALOS HIRDETÉS.

23.

Szabad királyi Kolozsvár városának éji világoztása f. évi december 1-ső napján kezdődő 3. egymásutáni évekre haszonbérbe adandó lévén, az árcsökkenés folyó évi nov. 20-kán a város házánál reggeli 9 órától kezdődőleg fog tartatni.

Mi is oly hozzáadással tétetik közze: hogy a vállalkozni kívánoktól 350 háromszáz ötven ezüst frt bánatpénz kivántatik, mely elfogadtatik akár kész pénzben, akár állam- vagy városi kötelezvényekben.

A kötlevelei terv pedig az ár-

verés napjáig a városi levélkiadó hivatalban megtekinthető.

A kolozsvári tanácsból nov. 4. 1852

Wendler s. k.
idgl. polgármester.

MAGÁN-HIRDETÉSEK.

18.

SZESZGYÁR.

A k. középutcai katonai lakatanya szomszédjában lakó rézműves Bertle furnál egy szeszgyár eladó.

21.

Néhai Pósa Mihály színigazgatónak hátrahagyott színi holmii, u. m. könyvtár, különböző színházi öltönyök s diszletek, jutányos áron eladandók. Bővebben értekezhetni anyjával özv. Pósa Pálnéval, lakása Kolozsvárt Farkasutca 81 szám.

(2—3)

22.

Hazai irodalmunk pártolóihoz:
Alábbirtnál megnyilt az előfizetés

„KÖVÁRI LÁSZLÓ

ERDÉLY TERMÉSZETI RITKASÁGAIRA

Előfizetési ára a munkának 1 f. 48 kr. December 10-kéig. Bolti ára megjelenése után 2 f. 40 kr. pp. Kolozsv. nov. 6. 1852.

Tilsch János
könyvkeresk.

24.

(1—6)
Hunyad megyében Bábólnán és Hátszeg vidékén Nalácz-vádon, két terjedelmes jószág, mihez többféle regalék, nagy kiterjedésű erdők, fűrész- és lisztelő malmok, korcsmák, valamint különösen Bábólnán egy szeszgyártásra alkalmas telek és épület, s circa 1200 veder borra már ismét termésbe hozott nemes szőlők tartoznak, jövő 1853-dik év sz. György napjától kezdve, több évek-re, együtt vagy külön, a gazdasági eszközök héres ökrök és a takarmány egy-harmadának átengedése mellett, haszonbérbe adandó. Bővebben értesülhetni Szászvároson Nagy Zsigmond ur által vagy Bábólnán az alsó udvarban.

Programm.

A cs. kir. kiválts.

austriai első Biztosító-társaság

Bécsben

a szabályai 1. §-ban lévő felhatalmazásnál, s az 1848-ki közgyűlés e felett hozott határozatánál fogva mainaptól kezdve, az osztalék-táblák által meghatározott bizonyos összeg fizetése mellett átveszen következő biztosításokat :

I. ÉLETBIZTOSÍTÁST. Ez alatt oly szerződés értetik, miszerint bizonyos személy elhunytakor, egy előre meghatározott összeg fizettetik ki.

Ez osztály szerint a biztosítás történik :

1. egy egész életre.
2. meghatározott időre, vagy 5 vagy 10 évre.

Az első esetben a tőke kifizetik, bár mikor történik a biztosítottnak halála; az utolsó esetben, ha az az előre meghatározott időben történik.

II. KIÁLLÍTÁSIBIZTOSÍTÁST. A társaság kötelezi itt magát bizonyos személynek, előre meghatározott tőkét fizetni, ha az a 19, 20, 21, 22, 23 vagy 24-ik év lefolyta után még életben van.

Ez életkor előre meghatározandó, s mindenkinek lehetőségessé tétetik ez által, egy tetszés szerinti harmadik személynek (a biztosítottnak) bizonyos életkorba léptekor valamely tőkét helyezni maga kiállítására végett rendelkezése alá.

III. JÖVEDELEMBIZTOSÍTÁST. Ez osztályban a belépőnek bizonyos évi jövedelem biztosítatik.

Az osztalék-tarifában meghatározott, egyszer mindenkorra fizetendő tőke letétele mellett, mely a társaság viszáskövetelhetlen sajátjává lesz, a belépő választásától függ a jövedelmet évenként, vagy az igazgatóság különös egyezés szerint, fél évenként húzni.

Az igazgatóság hiszi, hogy ily nemű biztosítások felvétele által azon közönség sürgős kívánatának felel meg, mely más üzletágra iránt ép anynyi bizalmat, mint hű ragaszkodást mutatott.

Valamint a biztosításoknál elemi csapások ellen, melyek egyesek jólétét megrázzhatják, úgy itt is sokak egyesülése által, az egyesek aránylag csekély adózása mellett, a családok szerencsése biztosítására a legjótékonyabb eredmény czéloztatik, midőn pénztőkék szereztetnek,

Biztosítási feltételekből példányokat, valamint bővebb értesítést szerezhetni a fennírt ügynöknél.

melyeknek létezése annyival kívánatosb, mennyivel azoknak igénybevételére a szükség bizonyos, sőt gyakran váratlan közelben van, minthogy mindenki tudja, hogy a természet adóját előbb vagy utóbb le kell fizetnie.

Hányan lépnek váratlan hamar ki ez életből, kik az egészség virágában vannak, s pedig minden gyöngéd férj, minden gondos atya, minden szerető anya szeretné a hátramaradtak szerencsését ez eset beállta előtt biztosítani. Ugy némely könnyebben fogja az élet viharait elviselni, ha csekély megtakarítás által övéinek vagyont biztosított azon pillanat óta, melyben valamely életbiztosító-társasághoz állani magát elhatározza. Mások, kiknek a gondviselés nagy tetterőt, de kevés vagyont adott, oly terveken törik fejüket, melyeknek biztos nyereségét csak azon veszély fenyegeti, hogy a halál a vállalkozót idő előtt elragadja munkájától. Ha azonban ez aggodalom az által megszüntetve van, hogy az illető valamely biztosító-társulatba tartozik, úgy könnyen akadnak barátok, kik segélyt nyújtanak a munka véghezvitelére. Szülők, kik elégtlenül nézhetik reményteljes gyermekeiket, gyakran aggódva tekintenek azon időre, melyben a fiu az életbe lépend s hivatását követni fogja; melyben a leány, az atyai házat elhagyva, saját háztartást kell hogy kezdjen. Ők nem képesek gyermekeik szerencsését pénzalappal biztosítani. A társaság itt is közvetítőleg lépik fel, mert csak kis áldozat szükséges a gyermekeknek azon időben kiállítását biztosítani. Hány elaggott ember néz aggódva a jövőbe, ki minden hozzátartozóit elhunyni látta, s egyedül maradt, ha munkája gyümölcse nem elég élete fentartására, ha tán épen bizonytalan! ki gondoskodják róla? A társaság! Ez átveszi a tőkét s évről

évre vagy félévről félévre sokkal nagyobb jövedelmet fizet neki, mint mindent önmaga szerezhetett volna.

Hogy azonban ily előnyöket elérni lehessen, s azokat **okvetlen** valósítsa, az ily biztosításokat átvevő társaság kötelessége, a tudományosság terére lépni s azt el nem hagyni, hol az ily nemű biztosításoknak biztos alapja s szilárd fennállása egyedül gyökerezik. Az igazgatóság megvan győződve, hogy e kötelességnek eleget tenni képes. Az osztalék-tariffa kiszámításánál, tapasztalás által biztosított, legjobb segédeszközök használtattak, s a biztosítási feltételek átnevezésénél ki fog tűnni, mennyire törekedett az igazgatóság, azon könnyebítések és kedvezményeket tenni, melyeket biztosan lehet engedni.

A francia-, angol- és németországi tapasztalásokat használva az igazgatóság egyelőre csak a kezdetben említett biztosítási nemeket hozhatta be; azonban fentartja magának, a biztosítás ezen ágának kelő kifejlődésekor, oly biztosításokra is kiterjeszkedni, melyek a közszükségnek megfelelnek, s oly kedvezményeket léptetni még életbe, melyeket fejlődöttége megenged.

A társaság e biztosításokért jelentékeny vagyonával kezeskedik, mely most áll:

3,000,000 ft törzstőkéből s ezen kívül 1,100,000 ft tartaléktőkéből s félretett osztalékokból, még le nem folyt biztosításokból, tehát

4,100,000 forintból

Vegye tehát a közönség szívesen azt, mi jó szándékból nyújtatik, s e biztosításoknak is ajándékozzon anynyi részvétet, mennyivel a társaság más vállalatai iránt eddig viseltetett.

A cs. k. kivált. austriai első Biztosító-társaság
IGAZGATÓSÁGI ÜGYNÖKE
 Tilsch János.

Nyomatott a rom. kath. lyc. könyvnyomó int. betűivel, kiadó TILSCH JÁNOS könyvtárus.